

MŰHELY

NYIKOLAJ DERZSALUK

A BUJANOV—LENCSÉS-PARTIZÁNCSOPORT TEVÉKENYSÉGE

1944 nyarán a Vörös Hadsereg megközelítette a nyugati államhatárt, miközben kiszorította a német csapatokat a szovjet területről. Erre az időre már nagyfokú aktivitás jellemezte a Kárpátokban működő partizáncsoportok tevékenységét. A hegyvidék területe lényegében a német csapatok közeli hadtápkörlete volt. A szovjet hadvezetés ezeket a partizáncsoportokat azzal a feladattal bízta meg, hogy folytassák az ellenséges erők és a védelem jellegének gondos felderítését, zavarják hadtápjának munkáját, segítsék az illegális mozgalom akcióit.

Az ilyen és hasonló feladatok végrehajtására hoztak létre egy partizánosztágot V. V. Bujanov és Lencsés János parancsnoksága alatt.

Amikor 1944 augusztusában a Lenin nevét viselő partizán-magasabbegység (parancsnoka Ivanov) Kijev városába érkezett, a Partizánmozgalom Ukrán Törzsében feszített ütemű munka folyt ezen alakulat személyi állományának elosztása céljából. Egyeseket párt- és tanácsi munkára irányítottak át azzal a feladattal, hogy szervezzék meg a háborús károkat szenvedett vállalatok, üzemek, kolhozok és állami gazdaságok helyreállítását; másokat a Vörös Hadsereg soraiba küldtek; ismét mások előtt pedig a német hadsereg hátában folytatandó felderítő-diverzáns tevékenység megpróbáltatásokkal terhes feladata állt.

V. V. Bujanovot, a „Lenin” partizán-magasabbegység egyik osztagának volt parancsnokát, az előző harctevékenységekkel kapcsolatos jelentése leadását és rövid pihenőt követően, behívták a Partizánmozgalom Ukrán Törzséhez, ahol T. A. Sztrokacs törzsparancsnoktól megbízást kapott arra, hogy szervezzen egy létszámában nem túl nagy osztagot a volt partizánokból, valamint a krasznogorszki antifasiszta iskolán végzett és jelenleg a kijevi különleges tanfolyamon tanuló magyarokból.

A hónap folyamán az osztag megalakult és 1944. október 6-án Kijevből vasúton Sztanyiszlav városába (Ivano-Frankovszk) szállították. Állományában 23 fő volt, ebből 9 szovjet partizán és 14 magyar. Az osztag parancsnoka V. V. Bujanov, politikai biztosa Lencsés János, törzsfőnöke Cserba Lajos, tolmácsa pedig Gombos Béla volt.

Az osztagra vonatkozó, október 7-én kelt parancs az osztag feladatát a német csapatok hátában, Magyarországon területén, Sárospatak körzetében folytatandó tevékenységben határozta meg. Rögzítette a parancs az osztag harctevékenységeinek részletes feladatát: felderítés folytatása az ellenség mögöttes területein, robbantásos akciók végrehajtása a német csapatok közlekedési útvonalain, felvilágosító propagandamunka végzése a békés lakosság körében.¹

1 Az Ukrán KP Központi Bizottsága (Kijev) Párttörténeti Intézetének Levéltára 62. f., 2. op., 141. gy. 3—4. o.

A Bujanov—Lencsés-partizánosztag október 16-ra virradó éjszaka egy „Douglas” gépen szállt fel az oprisovcei repülőtérrel (Sztanyiszlav körzete) és a Kárpátok irányába vette útját. A repülési idő kb. 1 óra volt. A frontvonalhoz közelítve a repülőgép a német légvédelmi alakulat fényszóróinak vakító, sárga pászmaiba került. Ezt követően megjelentek az égen a légvédelmi lövedékek fehér vattacsomói. A repülőgép manőverezett, de időnként még így is a fényszórók sugarainak hálójába került. Az egyik lövedék közvetlenül a gép mellett robbant és oldalról erősen megdobta.

Vaszilij Vasziljevics Bujanov partizánparancsnok

— Csak legalább a német vadászgépek ne jönnének, különben végünk van — mondta Bujanov Lencsésnek.

A repülőgép hamarosan elhagyta a halált hozó zónát és folytatta útját. Valamennyi partizánt egyazon gondolat nyugtalanította: Hogyan tudják a sikeres földet érést biztosítani? Bár az osztag minden egyes harcosa tudta, hogy a felszállást megelőzően a Partizánmozgalom Ukrán Törzsének parancsnoksága kapcsolatba lépett az A. V. Tkanko parancsnoksága alatt álló partizán-magasabbegységgel, és feladatául szabta Bujanov osztagának fogadását a magasabbegység bázisának közelében, mégis valamennyien nyugtalanok voltak.

A. V. Tkanko magasabbegységénél minden szükséges intézkedés megtörtént az ejtőernyősök fogadására, meghatározott helyeken keresőcsoportokat helyeztek el. A találkozásra való felkészülést kellően végrehajtották. Sajnos azonban,

a Kárpátok felett erős szelek jártak és az ejtőernyősöket a kijelölt földterési zóna határain kívülre sodorták. Bujanov és Lencsés ejtőernyőinek fehér kupoláit, ráadásul, még messzebb vitték a csoport többi tagjaitól. A földet érést követően ők ketten megtalálták egymást és tájékozódni próbáltak. Latolgatták, hogyan tudnák elérni az osztag harcosait. Halogatás nélkül elindultak abba az irányba, ahol az osztag zöme földet ért. Hamarosan két ember körvonalait figyelték meg. — Kik lehetnek? — kérdezte magában egyszerre Bujanov és Lencsés.

— Feküdj! — suttogta a komisszár.

Ebben a pillanatban megszólalt egy hang:

— Észrevettünk benneteket, kik vagytok?”

— Az ötödik óceán vendégei — válaszolt Bujanov.

— A Kárpátokban tiszta a levegő — hangzott túlfelől a válasz, vagyis a szabályos jelmondat, így Bujanov és Lencsés bátran közeledett az ismeretlenekhez. Találkozva a partizán járőrrel, elhangzott a kérdés:

— És a többi elvtárs merre van?

— A közelben kell lenniök, hiszen egy lyukból ugrottunk ki valamennyien — válaszolt szinte egyszerre Bujanov és Lencsés.

Mint később kiderült, a Tkanko magasabbegységétől kiküldött keresőcsoport nagy tapasztalattal rendelkezett és hamarosan összegyűjtötte Bujanov osztagának valamennyi harcosát. Megállapították, hogy nem minden ejtőernyős ért földet szerencsésen: két magyar — Bukor Kálmán és Miklós Antal — valamint Panov, az osztag orvosa, lábtörést szenvedett, így kénytelenek voltak kezelés céljából mindhármukat hátrahagyni.

Ezek után az osztag parancsnokát és politikai biztosát elvezették Tkanko törzséhez, a többi felderítőt pedig elkísérték a közeli erdőben levő szállásra, itt is éjszakáztak.

Október 16-án reggel Bujanov találkozott Tkankóval. Hosszasan beszélgettek az ellenség mögöttes területén kialakult helyzetről, a tevékenység legégetőbb kérdéseiről. A megbeszélés során Tkanko igyekezett minél több gyakorlati tanácsot adni ahhoz, hogy a Bujanov—Lencsés-csoport a lehető legjobban tisztázhassa a helyzetet és megóvhassa saját biztonságát előre nem látható kedvezőtlen körülmények fellépése esetén. Másrészről, Tkanko érdeklődéssel kérdezgetett arról, mi újság van a már felszabadult területeken. Különösen érdekelte, hogyan normalizálódik az élet Kijevben, továbbá, milyen híreik vannak a háború más arcvonalairól. Két napot töltött a Bujanov—Lencsés-csoport Tkanko magasabbegységénél, megpihent és valamennyire megismerkedett a hegyi tereppel, a Kárpátokban kialakult helyzettel, amelyben a kijelölt felelősségteljes feladatát meg kellett oldania.

Bujanov, miután még egyszer meggyőződött arról, hogy az osztag harcosai valóban készek a küldetés teljesítésére, kiadta a parancsot, hogy október 18-án kezdjék meg a harcfelelő feladat végrehajtását: jussanak ki Magyarország északi területére, Sárospatak körzetébe és ott indítsák be munkájukat. A Tkanko magasabbegységéből kirendelt vezetők segítették, veszélytelen, rejtett ösvényeken vezették át őket. Az éjszaka folyamán kellemetlen epizód zajlott le. Az osztag menetvonala széthúzódott és egy négy fős csoport lemaradt. Ez az esemény erősen nyugtalanította az osztag parancsnokát és politikai biztosát, annál is inkább, mivel az elvesztettek felkutatására tett valamennyi kísérlet eredménytelenül végződött. Csupán találgatásokra volt módjuk:

— Vajon nem árulási szándékkal maradtak le a csoporttól? — tette fel a kérdést Bujanov.

— De lehet az is, hogy kedves földijeim hazatértek, hogy otthon rejtőzködjének a háború végéig? — gondolkodott hangosan és riadtan Lencsés.

A riadalom fő oka pedig ez volt: az osztag törzsfőnöke, Cserba Lajos, szintén az eltűntek között volt, ő pedig ismerte az összes konspirációs helyet, a találkozókra kijelölt címeket, az osztag mozgási útvonalait és a működés körzetét. Ezért a parancsnok és a politikai biztos rövid tanácskozás után úgy döntött, hogy megváltoztatják a Perecsény (Perecsin)—Ungvár (Uzsgorod) közötti harmadrendű közlekedési úthoz vezető megközelítési útvonalat. Kérve a közút körzetébe, az ellenség tűzébe kerültek, megértették, hogy e fontos közlekedési vonal közelében mozogni igen veszélyes, ezért úgy döntöttek, hogy Ungvár környékére húzódnak és itt hajtják végre harci akcióikat.

Az osztag, miután minden feladatot összehangolt a Partizánmozgalom Ukrán Törzsével, megkezdte a visszahúzódást Ungvár körzetébe. Ugyanakkor Bujanov bejelentette a Partizánmozgalom Ukrán Törzsétől a 4. Ukrán Front parancsnokságához kiküldött képviselőnek, V. Sz. Pogrebenko ezredesnek, hogy osztagából négy partizán nyomtalanul eltűnt. Pogrebenko rádión lépett érintkezésbe Bujanovval és kérte, hogy a Perecsény—Ungvár közlekedési útvonal mentén szerzett adatokat haladéktalanul neki személyesen továbbítsák. A rádióközleményben Pogrebenko megfejtette a magyar partizánok eltűnésének rejtélyét. Kiderült, hogy azok, az osztagtól elszakadva, másnap találtak a 4. Ukrán Front törzsének felderítőivel és velük tisztázták a kialakult helyzetet. Sőt, mindaddig, míg maga Pogrebenko nem győződött meg arról, hogy ezek a partizánok valóban a fasiszta csapatok mögöttes területén működő osztaghoz tartoznak, a szovjet felderítők elfogott „nyelvként” kezelték őket. Pogrebenko igazoló szavait követően a felderítők elbúcsúztak a magyar partizánoktól és folytatták útjukat.

Így tehát az osztag „szándékos” elhagyásának —, vagy ami még rosszabb — „árulásuknak” — gyanúja szertefoszlott és ettől az egész osztag hangulata egy csapásra megjavult.

Az osztag Cserba Lajos vezetésével működő egyik csoportja csendőrzáróbe ütközött és üldözésük elől kitérve a hegyekbe húzódott. Itt szilárd kapcsolatot létesítettek a helyi lakossággal és aktív agitációs munkát folytattak. A német és magyar csapatok hátában töltött idő alatt a csoport új antifasiszta harcosokkal bővült és létszáma elérte a 40 főt.²

Az osztag zöme Bujanov és Lencsés vezetésével települési bázisként a Kárpátok egyik magaslati körzetét választotta ki, a Perecsény—Ungvár útvonal közelében. Ezt a magaslatot Kárpát-hegynek is hívják. Innen jól áttekinthették a Kárpátok fő ütőere, a vasútvonal körzetét, amelyben az ellenség éppen erőinek átcsoportosítását hajtotta végre. Az adott körzetben október közepén és második felében nagy véráldozatokat követelő harcok bontakoztak ki. A németek és Szálasi nyilasai arra törekedtek, hogy bármi áron is megtartsák maguknak ezt a hadászati igen előnyös terepszakaszt és megakadályozzák a szovjet csapatok kijutását a magyar Alföldre, ahol nyilvánvalóan rendkívül nehéz lett volna szilárd védelmet biztosítani. Az utolsó kínáló hegyi körzetet védve az ellenség itt nagyerejű csapatösszevonást hajtott végre és számos technikai eszközt vetett be.

A körülmények ilyen összejátszása következtében a Bujanov—Lencsés-osztag a reguláris csapatok által folytatott hadművelet, sokezer katona és tisztnagyarányú manőverezésének középpontjába került. A Kárpátokban működő

² Fegyverrel a fasiszmus ellen. Budapest, 1968. 120—130. o.

csoporthoz tartozók sűrűsége oly nagy mérvű volt, hogy gyakorlatilag valamennyi kis település a német, vagy magyar csapatok ellenőrzése alatt állt. Úgy fordult a helyzet, hogy szinte minden faluban állomásozott katonai alakulat. Ez a körülmény minden manőverezési lehetőségtől megfosztotta a Bujanov—Lencsés-osztagot. Még jó, hogy időben sikerült eljutniuk a Kárpátok magaslati körzetébe, a Perecsény—Ungvár útvonal közelébe. Ez lehetővé tette számukra, hogy nagyobb mozgás nélkül is megfigyelés alatt tartsák az ellenséges szállítmányok haladását. A megszerzett adatokat haladéktalanul továbbították a Partizánmozgalom Ukrán Törzséhez, ezért a parancsnokság számos esetben elismerésben részesítette őket. Továbbra is minden jól ment volna, ha működésüket nem akadályozza az osztag élelmiszerkészletének kimerülése.

Bujanov csoportja a Magyarországra indulás előtt

A partizánok már régen megtanulták, hogyan kell helyesen értékelni a környező falvakban kialakuló helyzetet. Az egyik kis magyar falu közvetlenül a hegy lábánál terült el, és megfigyelték, hogy ott nappal és éjszaka egyaránt csak néhány magyar katona tartózkodik. Bujanov és Lencsés ezt a falut választották, és úgy határoztak, hogy az éjszaka folyamán felderítik a helyzetet, megpróbálnak élelmet szerezni. Kidolgozták az akció végrehajtásának pontos tervét. Csendben, a harcot kerülve fogja egy csoport a falut elérni és ott élelmet szerez (vesz). Úgy döntöttek, hogy amennyiben a faluban ellenséges katonákat észlelnek, nem lépnek harcba velük, hanem a partizánok egy részét figyelőben helyezik el a falu határában és azonnal jelentést tesznek az osztag parancsnokságának. Ez volt Bujanov határozott parancsa. A csoport ne vonja magára nagyobb erők figyelmét, maradjon észrevétlen — ez volt az osztag vezetőinek alapvető célkitűzése.

A felderítő csoportba 4 magyar partizánt különítettek ki Lencsés parancsnoksága alatt. Az őket biztosító csoport 3 főből állt és a falun kívül, oldalt foglalt állást. A falu lakosaival folytatott beszélgetésből kiderült, hogy ott 10 magyar katona tartózkodik, fegyverzetüket 3 géppisztoly, 1 golyószóró alkotja, a többinek csak puskája van. Több ellenséges katona a faluban nem volt. Lencsés azt is megállapította, hogy a katonák teljes biztonságban érzik magukat a faluban, nem is tudnak a partizánok közelségéről, éberségük csökkent.

Az osztag vezetése elhatározta, hogy ezt a kis helyőrséget a következő éjszaka folyamán felszámolja. Az akció végrehajtására 13 harcost különítettek ki: 8 magyar és 5 szovjet partizánt. A magyar partizánok magyar katonaruhába öltöztek és felkészültek a harcfelelő részének végrehajtására: az őrk zajtalan elnémítására és a helyőrség katonáinak hálókörletébe való behatolásra.

Indulás előtt Bujanov feltette a kérdést Lencsés politikai biztosnak:

— Mit gondolsz a dolog felől? A faluban ugyanolyan magyarok vannak, mint ti! Biztosan harcra kerül sor, amely vérontással végződhet!

— Nem — válaszolta Lencsés —, ezek a magyarok nem hasonlítanak ránk. Mi az egyszerű magyar emberek boldogulásáért, a békéért, a háború gyors befejezéséért küzdünk. Ők meg kiszolgálják a németeket, vagyis saját népük ellen harcolnak, és mi tiszta szívből gyűlöljük őket. Ti, oroszok, ne nyugtalanodjatok, olyan szilárdan bízhattok bennünk, mint magatokban.

— Hiszünk nektek, drága barátaim, bízunk abban, hogy megbirkóztok a feladattal. És most indulás — sürgette Lencsést Bujanov parancsnok.

Az éjszaka közepén voltak, szitált a kárpáti eső, a völgyeket köd borította. Lencsés két katonával előre ment, a többi partizán kis távolságban követte őket. A politikai biztos a megbeszélte jelzéssel földre parancsolta valamennyiüket és egyedül közelítette meg azt a házat, amelyben a helyőrség elhelyezkedett. Ekkor a partizánok körülfojták a házat.

Elhangzott az őrs felszólítása:

— Állj! Ki vagy? Jelszót!

A komisszár nyugodtan válaszolt:

— A ti jelszótokat nem ismerjük. Én, a századommal, partizánvadász feladatra indultam. Adataink vannak arról, hogy reggelre ideérnek a falutokba. Itt tervezzük leszállást létesíteni, hogy így felszámolhassuk őket.

Az őrs így szólt:

— Várakozzon itt, jelentem a parancsnokomnak.

— Nem — ellenkezett Lencsés —, én magam akarom őt figyelmeztetni. És bátran közeledett az őrhöz. Ekkor két másik magyar partizán vetette rá magát az őrszemre és a földre teperte. Valamennyi partizán előugrott és gyorsan Lencséshez futott. Feleszmélve, az őrszem magyarázkodni kezdett, hogy a házban 7 fő van pihenőben, a többi bement a faluba és még nem tért vissza. Több katona a faluban nem tartózkodik.

Négy partizán csendben behatolt a házba. A katonák mélyen aludtak. Fegyvereik oldalt, a falhoz voltak támasztva. Gombos a fegyverekhez lépett és hangosan rászólt a katonákra:

— Figyelmeztetem mindnyájukat, hogy a legkisebb ellenállás is halállal jár!

A felriadt magyarok gyorsan felugrottak, feltartották kezüket és elképedten meredtek az ismeretlenek arcába. Néhányan azt gondolták, tréfát űznek velük, de amikor a partizánok megkezdték a kikérdezést és kiderült, hogy a partizánosztagban oroszok is vannak, megértették, a látogatók valóban partizánok. A kihallgatás során kiderült, hogy a 10 katona éppen élelem begyűjtésére érkezett a faluba, de éjszaka féltek elindulni az erdőn át, ezért éjszakáztak a faluban, hiszen a hely csendesnek és nyugodtnak tűnt. Remélték, senki sem fogja ríogatni őket.

Bujanov csoportja az élelem egy részét magával vitte, a többit hátrahagyta. A fogságukba került 8 magyar katonát nyilatkozat aláírása fejében szabadon engedték, figyelmeztetve őket, hogy amennyiben ismét feltűnnek a hadsereg soraiban és fegyvert fognak a partizánok ellen, akkor nyilatkozatukat eljuttat-

ják a németekhez. Négyen közülük azt kérték, hogy a partizánok soraiban szolgálhassanak, a másik négy pedig hazafelé vette útját.

Azonnal cselekedni kellett, hiszen két magyar katona tartózkodási helyét nem ismerték, mivel azok a helyőrség lefegyverzésének pillanatában nem voltak a körletben. A riadókészültség helyesnek bizonyult. A két katona időközben visszatért, de észrevették, hogy a házban valami nincs rendjén, ezért csendben eltávoztak és a szomszéd faluban jelentést tettek az ott települt erős német és magyar osztag parancsnokságának. Hajnalban a németek két szakasznyi erővel megkísérelték a faluban levő partizánok bekerítését.

A falu szélén elhelyezett 14 fős partizán biztosító csoport azonban észrevette a németek felvonulását és meglepetésszerű tüzellel a harc felvételére kényszerítette őket. Ez alatt az idő alatt a Bujanov—Lencsés-csoport gyors ütemben elhagyta a falut és veszteség nélkül húzódott vissza a hegyekbe. A csoport jelentős mennyiségű élelmet és fegyvereket — 3 géppisztolyt, 1 golyószórót, 26 gránátot és 6 puskát — zsákmányolt.

A németek nyomukat vesztették és az üldözést nem folytatták sokáig. A partizánok ezek után mégis arra kényszerültek, hogy megváltoztassák állandó báziskörletüket, és elhagyják a Percsény—Ungvár vasútvonal körzetét. A Partizánmozgalom Ukrán Törzséhez küldött adataik most már nem voltak annyira jelentősek, de a partizánakciók híre gyorsan terjedt a helyi lakosság körében. Az osztagba számos kárpátaljai lakos, de fogságból szökött orosz katonák is jelentkeztek. Az osztag létszáma 60 főre emelkedett, így sokkal fokozottabb harctevékenységet folytathatott az ellenség ellen.

Az osztag teljes állományát felölelő első nagyarányú fegyveres akcióra is a Percsény—Ungvár közötti úton került sor. Egyik éjszakán az osztag rajtaütött egy kisebb magyar katonai oszlopon. A felderítés már a nap folyamán megállapította, hogy ez az oszlop valahogy lanyhán mozog: az arcvonal irányába nem siet, a visszaindulásra pedig nincs lehetősége. Menetelnek az úton, de sem eljárórrel, sem pedig oldalbiztosítókkal nem fedezik magukat. Sőt, néhányan még az alakzatban is dohányoznak. A tapasztalt felderítők számára szembeszökő volt az alakulat demoralizáltsága, gondolataik feltehetően akörül jártak, hogyan tudnának a háborúból minél előbb megszabadulni.

Úgy döntöttek, hogy az egyik éles útkanyar fedezetében rajtaütést hajtanak végre az osztag ellen. Ezt az útszakaszt előzőleg aknásiították. A piros rakéta jelére a partizánok tüzet nyitottak, ezzel egyidőben felrobbantották a telepített aknákat is. A magyar katonák, mintha várták volna ezt a pillanatot, menekülésbe kezdtek az út mindkét oldalán. Mint már máskor is tapasztalható volt, fegyvereiket a helyszínen eldobálták. Őt magyar az út menti patakba ugrott és igyekezett átlábalni rajta. A túlsó parton tartózkodott a partizán osztag törzse. Gombos tolmács rájuk kiáltott:

— Vissza! Ezen a parton partizánok vannak tüzelőállásban!

A magyar katonák, a partizánokban sajátjaikra ismerve, engedelmeskedtek és visszatértek az útra. Itt körülvették őket a partizánok és mindnyájan fogságba kerültek. Lencsés politikai biztos és Gombos tolmács megkezdte a kihallgatásukat. A foglyok elmondták, hogy zászlóaljukat már a Kárpátokhoz vezető megközelítési útvonalon szétverték. Az alakulat létszáma 70 főre apadt, ezért leváltották a harcrendből és Ungvárra irányították, feltöltés céljából. A katonák hangulata nyomott volt, tovább harcolni nem akartak. A partizánok maguk is meggyőződtek róla: gyakorlatilag már az első lövések hatására eldobálták fegyvereiket, szétszóródtak és igyekeztek a környező hegyes terepen menedéket találni.

A foglyok kikérdezése során szerzett adatokat haladéktalanul jelentették rádióon a 4. Ukrán Front törzséhez, V. Sz. Pogrebenko ezredesnek. Innen érkezett a parancs a tevékenység folytatására. Megszabták azt is, hogy az osztag vonuljon új elhelyezési körletbe. Ungvár közelében volt az elektromos műveknek egy állomása, amely az ellenség katonai objektumai számára szolgáltatott áramot. Az osztag feladatául ennek megsemmisítését szabták. Az új báziskörletben is az az osztag állandó feladata volt, hogy tájékoztató adatokat gyűjtsön a német és a magyar alakulatok mozgásáról, tevékenységéről.

A Bujanov—Lencsés-csoport Lochovo falunál

Az osztag felderítői megállapították, hogy a villanytelepet 4 fős őrség biztosítja: két német katona és két helybéli, a németek szolgálatában álló „huculok” közül. A partizánok elhatározták, hogy elbeszélgetnek a huculokkal. Már az első találkozás során is hajlandónak mutatkoztak — rövid gondolkodás után — arra, hogy segítsék a partizánok akcióját Sőt, magukra vállalták a villanytelep felrobbantását, hogy így a további bonyodalmak elkerülhetőek legyenek. Az akció végrehajtása után a huculok az osztag soraiban maradtak. Nekik már csak két-három hetet kellett átvészelnük, amíg a Vörös Hadsereg támadó csapatai felszabadították ezt a körzetet.

A Partizánmozgalom Ukrán Törzsének utasítását követve, a Bujanov—Lencsés-osztag működésének színterét ezután Csap (Csop) térségébe, a vasúti csomópont körzetébe helyezte át. A továbbiakban az osztag főleg mélységi felderítési feladatokat teljesített az ellenség mögöttes területén, több 5—8 fős felderítő és diverzáns csoportot szervezve, amelyeket szétszórtan alkalmazott a kiterjedt magyar területeken.³

Egy sikeres akcióról visszatérőben az egyik ilyen csoport két szlovákot hozott magával azzal, hogy a partizánok parancsnokával szeretnének találkozni. Bujanov fogadta őket és kiderült, hogy ők ketten egy 50 főt számláló szlovák katonai alakulat küldöttei. Társaik nevében kérték, tegyék lehetővé a Ludvík Svoboda parancsnoksága alatt működő csehszlovák hadtesthez való csatlakozásukat, hogy harcolhassanak a fasiszták ellen. Az osztag törzse okmányt

³ Az Ukrán KP Központi Bizottságának Levéltára 62. f., 2. op. 141. gy. 6. o.

készített, amelyben igazolta, hogy a szlovák katonai alakulat önként állt át a partizánokhoz azzal a szándékkal, hogy Svoboda hadtestéhez csatlakozzék. A Bujanov—Lencsés-osztagtól kijelölt vezetők sikeresen átkísérték őket az arcvonalon és elvezették őket rendeltetési helyükre.

A partizánok nagy figyelmet fordítottak a helyi lakosság körében végzendő felvilágosító munkára. Maguk készítették a szükséges rölapokat. A magyar partizánok Lencsés vezetésével beszélgetéseket szerveztek a helyi kárpátaljai magyar lakossággal. Ezekben az agitátorok hangsúlyozták, hogy minden nyomorúság oka a háborúban keresendő, amely háborút a nácik kényszerítették rá az emberiségre. Igyekeztek az állandóan ható fasiszta ideológia befolyása alatt álló embereket meggyőzni, megnyugtadni. A partizánokról és általában a Vörös Hadsereg katonáiról ugyanis nyugtalanító és valótlan híresztelések terjedtek. A partizánok saját példájukkal bizonyították, hogy harci akcióik nem a helyi lakosság, hanem az ellenség reguláris csapatai ellen irányulnak. A lakosság körében terjesztett felhívásaikkal igyekeztek arra mozgósítani a magyar lakosságot, hogy nyújtsanak számukra segítséget, felszólították a magyar katonákat, hogy lépjenek be az antifasiszta harcosok soraiba. A felvilágosító tevékenység egyik alapvető formája a rölapok és felhívások terjesztése volt:

„Magyar testvérek! Útött az óra! Nincs már idő a halogatásra! Eljött a cselekvés ideje! Ne hagyjátok magatokat tovább is félrevezetni, hanem cselekedjetek! Akik itthon vannak még, ne vonuljanak be katonának! Szökjenek el, ki az erdőbe! Itt már várunk benneteket, a partizánok!”⁴

A partizánok felhívással fordultak a parasztsághoz is, arra biztatva őket, hogy rejtsek el állataikat az erdőkben, ne adjanak kenyeret és más élelmiszert a németeknek. Azt tanácsolták, hogy mentsek mindenüket a fosztogatás elől, mindaddig, amíg meg nem alakul az új magyar felelős kormány. Nagy jelentősége volt a háború beszüntetésére biztató felhívásuknak is, hiszen ekkor a magyaroknak már nem volt miért harcolniuk.

Október végére a Vörös Hadsereg támadást indított Csap vasúti csomópontja körzetében és 28-án sikerült birtokba vennie Kárpátalja e jelentős központját. Ezzel egyidőben más fontos városok is felszabadultak, köztük Munkács (Mukachevo) és Ungvár. Ezt követően (1944. október 29-én) a Bujanov—Lencsés-osztag egyesült a szovjet csapatokkal. A német csapatok azonban hamarosan ellentámadásba mentek át és ismét elfoglalták Csapot. A harc elhúzódó jelleget öltött és nagy véráldozatokat követelt. Bujanov osztaga ismét azt a feladatot kapta, hogy lépje át az ellenséges arcvonalat és Csap körzetében folytasson felderítő tevékenységet. Az osztag mélyen behatolt az ellenség mögöttes területeire, de november 1-én a német légiő felderített tartózkodási helyét. Az osztag az ellenséges bombatámadás következtében komoly veszteségeket szenvedett. Bujanov is súlyosan megsebesült és harcképtelenné vált. Az osztag, szerencsére, még ugyanezen nap estéjén újra egyesült a Vörös Hadsereg támadó egységeivel.

Ezt követően az osztagot pihenőkörletbe irányították. Innen a szovjet partizánokat berendelték a Partizánmozgalom Ukrán Törzséhez, a magyarokat pedig Munkács körzetében, Zsukó (Zsukovo) községben vonták össze. Úgy tervezték, hogy most már Magyarország területén kerülnek bevetésre. Összesen 8 új partizánosztagot alakítottak. A következő időszakban azonban a Vörös

4 Hadtörténelmi Levéltár, Pgy. Mo. 169. Sipos Gyula naplója. 80. o.

Hadsereg olyan gyors ütemben nyomult előre, hogy a partizánok bevetésére már nem volt szükség. 1945. január 12-én a magyar partizánok, közöttük azok is, akik a Bujanov—Lencsés-osztag állományában harcoltak, leadták felszerelésüket és Debrecenbe utaztak, hogy minél előbb az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendelkezésére álljanak, majd a népi rendőrség és a hadsereg soraiba léptek. Néhányan közülük a termelő munkában vettek részt.

Bujanov parancsnokot a táborig kórházból különleges szanatóriumba utalták gyógykezelésre Feodoszija városába, a Krimbe. Felgyógyulása után rokkanttá nyilvánították és leszerelt a hadseregből. 1945—47 között Kolomija városában, kereskedelmi területen dolgozott. Innen a Minszki területre költözött át, ahol 1955-ig a begyűjtési szerveknél dolgozott. 1955-ben visszatért szűkebb hazájába, a Volgográdi területre, Nyizsnije Korobki községbe, ahol 1972-ig a kolhoz könyvelőjeként dolgozott. 1972-től nyugdíjas. Visszaemlékezéseiben dolgozik, írásban rögzíti a Nagy Honvédő Háború idején folytatott partizán-tevékenységgel, többek között osztagának 1944 őszén, a Kárpátokban vívott harcaival kapcsolatos emlékeit.

A Bujanov—Lencsés-osztag azon partizánalakulatok egyike, amelyek 1944-ben utolsóként kerültek bevetésre a német csapatok mögöttes területein. Az osztag tevékenysége ez ideig alig volt ismert a hadtörténelmi irodalomban. Igaz, hogy a partizánosztag tevékenysége során elért eredmények szerények, mégis, az osztag életének és működésének megvilágítása már azért is hasznos, mert azokat a súlyos körülményeket demonstrálja, amelyek közepette 1944 őszén a partizánok harctevékenységüket folytatták. Az osztag mindkét csoportjának becsületére válik, hogy mindent megtett, amire csak erejéből tellett. Az osztag működési feltételeinek gondos elemzése, az előzőeken túlmenően, alapvető tényezőként szolgált a 4. Ukrán Front parancsnoksága számára egy olyan döntés meghozatalához, hogy az újabb, már felkészített partizánosztagok bevetése Magyarországon, az adott körülmények között, nem célszerű.